

kamā (ərəbcə) və **kimi** (azərbaycanca) ifadələrinin semantikasi

1. Ümumi formula

Kamā / kimi = «*kimi*», «*bənzər*», «*əksinə*» və ya «*uyğun olaraq*», amma:
→ mütləq oxşarlıq deyil, bənzətmə və davranış nümunəsinə işarədir.

2. İki tərəfli struktur

Kamā / kimi həmişə iki mənə qatına malikdir:

Tərəf	İzahı
A (fəaliyyəti daşıyan)	Nəyi <i>kimi</i> etmək lazımdır
B (nümunə)	Həmin model, standart

B tərəfinin kontekst və ya açıq şəkildə olmaması halında ifadənin mənası tam tamamlanmır. Bu səbəbdən struktur baxımından mənə operatorudur.

3. Daxili məntiq

Kamā / kimi ifadəsində oxşarlıq istiqaməti var, amma:

- Bu sadəcə oxşarlıq deyil, həm də modelə uyğun hərəkət etməyə çağırışdır.
- Forması çox vaxt dinamik, məqsəd yönümlü olur: bənzətmək, uzaqlaşmaq, nümunə götürmək.

Misallar:

- Āminū kamā āmana an-nāsu — «İnsanlar kimi iman gətirin»

- burada an-nāsu nümunədir, onsuz kamā mənasızdır.
- Davranışın onun kimi olmalıdır — «Davranışın onun kimi olmalıdır»
- «kimi» konkret model tələb edir.

4. Semantik ekvivalent

„*Kimi*“ = (o biri olan) kimi

Yəni: «digər tərəfin etdiyi, söylədiyi, hiss etdiyi kimi».

Bu sadə bağlayıcı deyil, semantik dayağı göstərir, yəni:

- davranış strukturunu,
- hərəkətin qaynağını,
- təkrarlanmalı nümunəni işarə edir.

5. Nəticə

Kamā (ərəbcə) və *kimi* (azərbaycanca) yalnız müqayisə hissəcikləri deyil.

Onlar semantik operatorlardır, qəbul edən şəxsin zehində nümunələmə funksiyasını işə salırlar.

Hərəkətləri kontekstə bağlıdır, ikinci məna qütbü tələb edir və normativlik, nümunə götürmə, uyğunluq kimi anlayışları ehtiva edir.

Tarixi-semantik davamlılıq: *kimi* ↔ *kamā*

Aşkar edilən fonetik və semantik oxşarlıq ərəb dilindəki *kamā* (“kimi”, “uyğun olaraq”) ilə Azərbaycan dilindəki *kimi* (“kimi”, “bənzər”) arasında təsadüfi deyil. Bu, bu dillər arasında dərin tarixi bağlılıq olduğunu göstərir, xüsusilə Yaxın Şərq və Qafqaz regionunun geolinqvistik təbəqəsində.

► Qədim semantik kodların qorunması

- Azərbaycan dili, morfosintaktik quruluş baxımından türkdür, lakin qədim semit, qafqaz və iran substratlarından gələn çoxsaylı semantik elementləri özündə saxlamışdır. Bu elementlərdən biri də *kimi* kök strukturudur ki:
- Müqayisə funksiyasını normativ model əsasında saxlayır,
- *kamā*nın — yəni davranış normativinə işarə edən — semantik əməliyyatını təkrarlayır.

► Fonetik paralellər qədim marjinal təbəqənin izidir

- Fonetik oxşarlıq (*kamā* ~ *kimi*) arqumenti daha da gücləndirir: bu, sadəcə dilə alınmış söz deyil, ortaq protosemantik təbəqənin qalıntısıdır, burada:
- *k*- elementi istiqamət və ya vəziyyət dəyişikliyi göstəricisidir,
- *-m*- elementi modelə və ya hərəkət subyektinə bağlılığı bildirir,
- *-ā/-i* şəkilçisi isə «məyər» funksional predikat və ya operator rolunu oynayır.

► *Nəticə*

Beləliklə, Azərbaycan dilində kimi ifadəsi — müasir müqayisə hissəsi olmaqdan əlavə, regionun qədim dillərindən gələn dərin semantik kodların davamçısıdır. Bu kodlar arasında semit, xurrit və Xəzər-Qafqaz dillərinə aid arxetipik mənalar mövcuddur.

Bu, Quranın ərəbiyyə dili ilə regionun canlı dilləri arasında paleolinqvistik əlaqələrin yeni perspektivlərini açır və əqli və qrammatik struktur baxımından arxetipik formaların qorunub saxlanmasını sübut edir.